

On són les abelles?

Esteve Miràngels i Feixas
Apicesteve – veterinari d'abelles

En els darrers anys, molts apicultors han experimentat, malauradament, un fenomen progressiu de decreixement del ritme productiu de les seves arnes. Ja fa temps que les abelles han deixat de ser aquells animalons altament eficients i que ens sorprenien per la seva gran capacitat de treball i sacrifici. L'apicultor veu amb preocupació una davallada sens fre dels seus ingressos i, en canvi, com les seves inversions no paren de créixer, sobretot en la necessitat de reomplir les arnes a principi de temporada. Què els passa a les abelles? Per què desapareixen? Quina és la causa? De qui és la culpa? Què estem fem malament? Corren perill les abelles?... moltes preguntes i moltes possibles respostes... Aquests interrogants són presents en la ment de l'apicultor cada vegada que obre una arna i s'adona, amb resignació, que les seves abelles han marxat i que han abandonat el seu niu, la seva casa... on són les abelles?

De tots és conegut aquest problema, i som molts els que llegim constantment articles en revistes especialitzades o a internet. Ens preocupen les abelles i tenim la necessitat d'entendre el que passa. Coneixem el fenomen, s'anomeni com s'anomeni: “Síndrome del desabellament”, “Col·lapse de la colònia”, “Malaltia de la desaparició”, “Despoblament de les arnes”... coneixem els seus efectes i les seves repercussions, però no som capaços de posar-nos d'acord en la detecció de l'arrel del problema, de la causa o causes que desencadenen la destrucció d'una de les meravelles organitzatives de la natura, aquest superorganisme que anomenem arna, rusc, colònia... Fins i tot, aquesta preocupació s'ha estès a la societat, potser com a conseqüència de la gran difusió mediàtica o per una moda postissa i cíclica que enverina la premsa i la televisió, i on persones sense neguit ni coneixements d'apicultura t'aturen al mig del carrer i et pregunten: què els està passant a les abelles? i tu intentes, amb més o menys fortuna, solucionar el dilema.

Les arnes afectades per aquest síndrome o desordre presenten un patró de símptomes fàcilment identificables:

- Progressiva disminució en el nombre d'abelles dins de l'arna. L'apicultor valoraria amb impotència la manca d'abella en els espais que queden entre els quadres.
- Mort prematura de l'abella adulta, és a dir l'esperança de vida d'aquest insecte es veuria dràsticament reduïda. Aquest fet interferiria en el bon funcionament del recanvi generacional tan important en l'organització social de les abelles.

- Tot i aquesta mortalitat, no es detectaria un augment significatiu d'abelles mortes davant la piquera. Aquest fet semblaria indicar que les abelles malaltes abandonarien el rusc i moririen lluny de la seva llar, essent aquest un mecanisme defensiu que evitaria la propagació de les malalties infeccioses.
- Disminució de la quantitat de posta de la reina, i que per tant incrementaria la problemàtica del relleu poblacional de les abelles.
- Incapacitat de mantenir les tasques elementals d'una colònia d'abelles: insuficient termoregulació, desatenció de les larves i per tant de la seva alimentació, desídia higiènica del cos de cria ...
- Augment de la possibilitat de contraure tota classe de malalties oportunistes, micosi, loque, virosi, varroasi... La manca de vigor de l'arna afavoriria el rebrot d'agents infecciosos que en condicions normals resten latents dins de la colònia.

Tot plegat conduiria a un bloqueig poblacional, un estat de debilitament crònic que irreversiblement provocaria la mort de l'arna en uns pocs mesos.

Si per contra aprofundim en les causes, ens adonarem que la comunitat científica no acaba de posar-se d'acord, i les hipòtesis i teories exposades són molt nombroses, tot i que es podrien resumir en quatre:

- **Nosema ceranae**: aquest paràsit d'origen asiàtic fou descobert a la Península Ibèrica a finals de la dècada dels noranta. Aquest microbi, ja sigui protozou o fong, manté una estreta relació de parentiu amb *Nosema apis*, per tots conegut com el responsable de la nosemiosi, una malaltia infecciosa estacional que provoca quadres de diarrea i mortalitat entre les abelles.
N. ceranae es mostra més virulent que *N. Apis*, i, tot i que actua també a nivell intestinal, no sol manifestar quadres diarreics ni una marcada estacionalitat. Essent aquesta la causa, la capacitat de lluita que tenim els apicultors seria la utilització d'un tractament químic a base de Fumagilina, tot realitzant una bona profilaxi amb una bona desinfecció de tots els estris de treball.
- **Estrés nutricional**: provocat bàsicament per la manca de pol·len de qualitat dins les arnes, i per tant un dèficit proteic, vitamínic i lipídic en l'alimentació de les abelles.
Aquesta mala nutrició tindria com a causa la nefasta climatologia que ha patit la Península en aquests darrers anys, on la sequera i la consegüent manca de riquesa pol·línica comportaria un desequilibri dietètic en les abelles i una debilitat manifesta en el seu estat corporal i en el seu sistema defensiu. En aquest apartat s'hi podria incloure també, la mala nutrició artificial que molts apicultors

haurien dut a terme, on xarops de pèssima qualitat haurien aguditzat encara més aquesta problemàtica. En aquest fet, doncs, rau precisament la solució, on l'alimentació equilibrada natural o artificial de les abelles podria garantir el seu bon estat sanitari.

- **Pesticides:** que causarien quadres d'intoxicació molt greus, amb una mortalitat molt accentuada de les abelles recol·lectores. La utilització indiscriminada de tot tipus de productes en l'agricultura i en la jardineria, condicionarien en molts casos la viabilitat d'aquests insectes, que per la seva tasca pol·linitzadora, visiten constantment les flors.

La llista de pesticides perillosos és molt llarga i no para de créixer, però en els darrers anys, els malauradament més famosos són el Fipronil i l'Imidacloprida. Aquests principis actius tindrien la facultat d'actuar a nivell cerebral, fet que provocaria transtorns nerviosos en les abelles, que comportarien la pèrdua de memòria i una deficient capacitat orientativa, fet que explicaria el no retorn de les abelles a l'arna. Serien per tant, els governs i sobretot la capacitat divulgativa dels apicultors, els responsables de sensibilitzar els agricultors del dany que farien aquests productes a les abelles, i en últim cas, una decidida actitud denunciant de les nostres associacions d'apicultors.

- **Multifactorial:** anomenada així perquè seria una mica el conglomerat, la barreja dels diferents punts vistos fins ara. Aquesta opció intentaria analitzar críticament molts aspectes que d'una manera o altra afectarien i alterarien l'equilibrada vida de les abelles. Caldria doncs analitzar tots aquells factors que estan matant les abelles, debilitant les seves famílies i posant en perill la seva supervivència. Es podria parlar de la problemàtica de les malalties endèmiques, on la varroasi hauria debilitat molt les nostres abelles. S'hi podria incloure la problemàtica climàtica dels darrers anys, amb males floracions i pèssimes collites. També parlaríem dels pesticides, del seu abús i mal ús, així com de l'apicultura intensiva, que esprem al màxim els recursos energètics i plàstics de la colònia. Un sumatori de factors que no deixaria indiferent ningú i menys encara les abelles.

Sigui quina sigui la causa encertada, siguin totes o cap, la veritat és que les abelles ens estan dient alguna cosa, una reflexió en veu alta, un semàfor vermell que no podem fer veure que no veiem. Les abelles són, sens dubte, l'animal que conec que viu d'una manera més intensa una relació de dependència amb la natura, essent-ne, per tant, un bioindicador implacable.

Les abelles han acumulat durant aquests últims vint anys, excessos de tot tipus, agressions que, sumades han arribat a sobrepassar la pròpia resistència d'uns animalons tan ben preparats. Cal doncs, valorar-ho ara que encara hi som a temps, ésser prou valents per fer una visió crítica del nostre sector, moltes vegades excessivament zelós en si mateix, mancat de la sensibilitat suficient per ser conscients que estem treballant amb un tresor de la natura, amb uns insectes que després de milions d'anys d'evolució han estat capaços de viure en harmonia amb les plantes, i que la nostra manca de preparació i consideració està destruint en qüestió de pocs anys.

Algú, potser, pensarà que estic donant una visió exageradament pessimista, una interpretació d'un problema que no va més enllà d'una simple malaltia, un fenomen que segurament podrem tractar amb més eficiència en un futur pròxim. Perdoneu-me, però jo no ho crec així, crec sincerament que ens trobem en un moment clau de la supervivència del noble art de tenir cura de les abelles. Un moment de la història en què els excedents de mel vulgar omplen les botigues i supermercats, on les importacions de mels foranes escanyen sense pietat les dèbils economies dels pocs apicultors professionals que mal viuen gràcies a les subvencions. És hora doncs, de canviar el rumb de l'apicultura de casa nostra, i crear sense por una mel de qualitat, sustentada en una metodologia apícola nítidament ecològica, respectant el dèbil equilibri que tenen les abelles amb el seu entorn. Només d'aquesta manera recobrem l'orgull de la nostra professió, l'autoestima necessària per presentar-nos a la societat amb el cap ben alt i amb un producte entre les mans de màxima qualitat.

L'apicultura ecològica ens permetria recuperar un dret que l'apicultura intensiva, avui, no ens dignifica poder exercir, el dret de ser uns ramaders que juntament amb el nostre bestiar, afavorim la fertilitat dels conreus, camps i boscos. Només així, seríem capaços d'arbitrar de forma implacable aquells que no compleixin amb les seves obligacions, aquells que de forma sistemàtica ataquin i malfereixin un patrimoni que és de tots.